

дномовні, початкові заклади освіти, а і працювати в напрямі підготовки підручників для учнів початкових класів, навчально-методичних посібників для майбутніх вчителів. Навчання та виховання учнів початкових (народних) шкіл здійснювалися з урахуванням принципів єдності національного та загальнолюдського, гуманізації; єдності навчання та виховання, природовідповідності тощо, що забезпечувало виховання любові до рідної землі, народу, формування норм загальнолюдської моралі, виховання поваги до батьків, культури поведінки, вироблення свідомого ставлення до праці, виховання почуття господаря, формування потреби у здоровому способі життя. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення та узагальнення досвіду організації навчання та виховання молодших школярів в умовах полікультурного середовища в контексті кращих здобутків вітчизняної педагогіки.

Література

1. Магочій П.Р. Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь 1848–1948 : пер. з англ. / П.Р. Магочій. – Ужгород : Поличка Карпатського краю, 1994. – 296 с.
2. Гомоннай В.В. Антологія педагогічної думки Закарпаття (XIX–XX ст.) / В.В. Гомоннай. – Ужгород : Закарпаття, 1992. – 286 с.
3. Ігнат А. Світло жовтня. Розповідь про загальноосвітню школу в Закарпатті / А. Ігнат. – Ужгород : Закарпатське обласне видавництво, 1957. – 56 с.
4. Духнович А. Книжниця читальня для починаючих, видання 1847, 1850, 1852 рр. : у 4 т. / А. Духнович. – Пряшів, 1967. – Т. 2. – С. 95–272.
5. Духнович А. Народная педагогия в пользу учителей сельских / А. Духнович. – Л., 1857. – 91 с.
6. Волошин А. Методика народно-шкільного навчання (На правах рукопису) / А. Волошин. – Ужгород, 1935. – 113 с.
7. Волошин А. О соціальному вихованню / А. Волошин. – Ужгород : Унію, 1924. – 54 с.
8. Бірчак В. Августин Волошин его життя и діяльність: З нагоди 50 літніх уродин и 25 літньої праці / В. Бірчак. – Ужгород : Унію, 1924. – 35 с.
9. Волошин А. Азбука угро-руського и церковно-славянського чтенія / А. Волошин. – 2-е изд. – Ужгород : Унію, 1908. – 112 с.

ЯРЕМЕНКО Н.В.

ВПЛИВ ОСОБИСТОСТІ ДИРЕКТОРА В ПРИВАТНИХ ШКОЛАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ НА УСПІХ ТА ДОЛЮ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ (ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Удосконалення приватного шкільництва, яке стало повноцінною складовою сучасної системи освіти України, вимагає критичного застосування унікального педагогічного досвіду. Особливої ваги в цьому відношенні набувають історико-педагогічні надбання, які завжди були й залишаються повноцінним орієнтиром подальшого розвитку. Із цього погляду особливий інтерес становлять традиції приватної освітньої ініціативи зарубіжних країн, зокрема Великої Британії, чия освітня політика в галузі приватного шкільництва визнана найкращою.

Проведене дослідження свідчить, що проблема ефективності діяльності приватних шкіл Англії набула широкого відображення в наукових розвідках компаративістсько-педагогічного спрямування сучасних вітчизняних і зарубіжних дослідників: І. Абакумова, О. Галус, С. Кодрле, А. Сбруєва, Л. Шапошнікова та ін. Проте їхні погляди зосереджені переважно на ролі вчителя, змісті, формах, методах навчально-виховного процесу приватних шкіл тощо.

Мета статті – розкрити вплив особистісних рис і професійних якостей директорів приватних шкіл Великої Британії на їх долю та успіх.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що значну роль у становленні та розвитку приватної освіти у Великій Британії відігравали особистісні й професійні якості керівників приватних шкіл, які значно впливали на організацію шкільного життя, на атмосферу, що панує в закладі, на творчій настрій викладацького складу тощо. Так, у процесі наукового пошуку виявлено, що вагомий внесок у розбудову приватного шкільництва країни, що вивчається, належить керівнику Шрусбері-скулз доктору С. Батлеру. У 1798 р. його, ще зовсім молодого юнака, призначили директором пансіону у місті Шрусбері. За спогадами сучасників, школа в ті часи занепадала: кількість учнів постійно зменшувалась, низький рівень успішності (найвищою оцінкою вважалася трійка), відсутність стипендіатів тощо. У 1836 р., коли С. Батлер залишив Шрусбері-скулз, цей заклад, за словами дослідників історії приватної освіти Великобританії, став одним з кращих пансіонів усієї країни [3, с. 43].

Установлено, що в основі реформувань Шрусбері-скулз новопризначеним директором було покладено ідею дати учням найкращу на ті часи освіту, зробити з них освічених людей. Задля її досягнення педагог запропонував низку нововведень. Серед них, насамперед, слід назвати “дух змагання”. Так, С. Батлер запровадив у шкільне життя так звану систему “заслужених грошей”, яка стала дієвим стимулом навчання хлопчиків-пансіонерів. Кожен з вихованців, змагаючись один з одним, наприкінці певного терміну отримував матеріальне винагородження за свої зусилля.

Серед методів та прийомів реорганізації пансіону, що були запроваджені С. Батлером, слід назвати також зміни у процесі оцінювання знань та успіхів учнів. Директор увів у шкільне життя умовні позначки за усні відповіді та письмові праці вихованців – ієрогліфи, кожен з яких означав різний рівень їхніх успіхів. У полі зору педагога були оцінки всіх дітей, що перебували в школі, котрі він оголошував у так звані “дні заслужених грошей”.

За часів керівництва Доктора Батлера суттєвих змін зазнала система іспитів. Так, переведення учнів з класу в клас, навіть їхнє перебування в старших класах, залежало від результатів іспитів, які проводилися в середині та наприкінці кожного року. С. Батлер кожному з учителів, які працювали в школі, давав детальні роз’яснення щодо проведення контролю; радив оцінювати знання учнів з особливою старанністю. У переліку змін у Шрусбері-скулз, що були запропоновані С. Батлером, також слід назвати

дружній, доброзичливий стиль спілкування з учнями. Директор, як свідчить аналіз педагогічних джерел, був “добрим у ставленні до своїх вихованців, що було великою рідкістю в ті часи. Він міг з однаковим терпінням годинами розмовляти з учнем, який відмовлявся від покарання” [5].

У переліку видатних педагогів та освітян Англії, чия діяльність значно вплинула на розвиток приватної освіти, слід назвати також ім'я директора Рагбі-скулз Томаса Арнольда. У 1795 р., маючи невеликий досвід педагогічної роботи як приватний учитель, він був призначений директором пансіону, що на ті часи вже мав добру славу. Проте учні школи, як зазначав сам Т. Арнольд, були лінивими та недисциплінованими. Ставши до виконання своїх обов'язків, новопризначений директор поставив цілу низку завдань, що повинні були покращити існуючий стан, а саме: учні повинні дотримуватися релігійних і моральних норм та принципів; їхня поведінка повинна відповідати поведінці справжнього джентльмена; вихованці зобов'язувалися в повному обсязі розвивати свої розумові здібності. Підкреслимо, що головну мету в реорганізації закладу Т. Арнольд убачав у посиленні уваги до морального виховання вихованців шляхом навіювання їм почуття відповідальності за збереження традиційних британських інститутів та в зміцненні провідного становища Англії на світовій арені.

Одним з дієвих інструментів для досягнення вищепоставлених завдань, як свідчить проведений науковий пошук, стало самоврядування, що було запропоновано Т. Арнольдом. Педагог слушно зауважував, що вплив один на одного хлопчиків, котрі довгий час перебувають у товаристві рівних собі, набагато сильніший, ніж вплив на них учителів. Т. Арнольд поставив за мету знайти способи управляти цим впливом за допомогою старшокласників. Просвітянин вважав, що учні старшого (шостого) класу повинні стати “носіями духу та ідей усієї школи”, для чого необхідно було надати їм певні права і свободи. За їхніми вчинками і якостями, як указував Т. Арнольд, англійці судитимуть про школу. Отже, керівництво закладом, за задумом Т. Арнольда, повинно було покладатися на плечі учнів шостого класу, яких називали “префектами” або “препостерами”, як прямий і відповідальний моральний обов'язок. Препостери наділялися певною владою щодо вихованців молодших класів, які провинилися.

Виявлено, що в компетенції префектів були такі питання: відповідальність за порядок у спальнях, за проведення спортивних ігор, прогулянок і свят; викорінювання природжених недоліків, боязкості в молодших учнів пансіону й залякування слабих сильними. Старшокласники могли також давати доручення молодшим учням. Т. Арнольд підкреслював, що надані старшим хлопцям повноваження та влада сприятимуть формуванню надійного самоврядування й усуненню шкоди анархії [3, с. 46–47].

Серед нововведень, що були запропоновані Т. Арнольдом, слід назвати також фізичні покарання за моральні провини (лінощі, брехня, навмисне порушення правил) (для молодших школярів), виключення зі школи, коли учень не отримував користі з навчання і, можливо, навіть погано впливав на інших.

До здобутків Т. Арнольда в реформуванні організаційно-виховного процесу школи належать і внесені ним зміни у викладанні. Так, за даними дослідників історії освіти у Великій Британії, він не тільки ввів до навчального плану сучасну історію, французьку мову та математику, а й викладав їх “по-новому”, “у новому дусі”. Підкреслимо, що дослідники вважають, що Т. Арнольду вдалося змінити “обличчя” приватної освіти Англії – вдачу, пристойність і відносини в цих навчальних закладах. Педагог намагався пом’якшити суперечності між аристократією й новим класом – буржуазією, підприємцями та фабрикантами-промисловцями. Т. Арнольд, як писав Дж. Робінзон, прагнув зробити аристократію “більш корисною”, а буржуазію – “більш елегантною” [1, с. 288]. Саме завдяки його діяльності в Рагбі, як зазначають учені, у середовищі англійців виник підвищений інтерес до приватної освіти в цілому.

Проведений науковий пошук дає змогу стверджувати, що продовжувачем справи Т. Арнольда став директор найстарішого навчального закладу Аппінгем-скулз Е. Трінг, ім’я якого символізує для англійців великого піонера [1, с. 84].

У процесі дослідження виявлено, що в основу реформування Аппінгем-скулз, яка у 1853 р. являла собою маленьку місцеву граматичну школу для 25 хлопчиків, Е. Трінг поклав концепцію естетичного впливу. Реформатор підкреслював, що все потворне й гидке згубно впливає на хлопчиків. Тому одним з перших його кроків був благоустрій будівлі. Людину для того, щоб вона стала цивілізованою, як справедливо зазначав Е. Трінг, необхідно помістити в цивілізоване оточення й організувати її відпочинок так, щоб це не було просто обов’язковим за часом байдикуванням.

Отже, з Е. Трінгом розпочався процес “окультурення” приватних шкіл. Задля досягнення поставлених цілей Е. Трінг був готовий нести особисті матеріальні витрати, ризикувати власним добробутом. Йому довелося шукати вчителів для пансіону, котрі, як і він сам, готові були вкласти власні кошти в будівництво шкільних приміщень. У результаті такої самовідданості вже через 7 років після прибуття Е. Трінга до Аппінгем-скулз був готовий проект споруди церкви при школі. А ще через 3 роки закінчено її будівництво.

Важливого значення як у шкільному житті, так і в житті людини в цілому Е. Трінг надавав музиці. Не маючи музичної освіти, педагог увів урок музики для всіх учнів як необхідний засіб для розвитку витонченого й вишуканого смаку. Крім того, на території пансіону директор побудував теслярську майстерню для практичних занять ручною працею. Підкреслимо, що Е. Трінг розглядав процес навчання як мистецтво. Його дуже драгувала Комісія для приватних шкіл, яка приділяла велику увагу лише шкільній програмі й мало цікавилася улюбленим “апаратом”, сутністю якого Е. Трінг вважав саму школу, її будівлі, споруди, спортивні майданчики й організований порядок [1, с. 84]. Педагог глибоко вірив, що в кожного хлопчика є своє призначення, що життя кожного з них стане певним внеском у житті Британського суспільства. Отже, завдання школи – розкрити

це призначення й допомогти молодому громадянину знайти віру в себе та в свої сили.

Наголосимо, що, на відміну від Т. Арнольда, Е. Трінг дотримувався протилежної думки щодо виключення вихованців з пансіону. Він вважав, що відмова від “учнів, які не обіцяють нічого доброго” – це визнання педагогом власного провалу. Водночас, як і Т. Арнольд, Е. Трінг наполягав на необхідності фізичних покарань для школярів, серед яких віддавав перевагу прочуханці, вважаючи її належною відплатою за порушення основних правил дисципліни.

У переліку реформаторів приватної освіти Великобританії, зокрема Аундл-скулз, слід назвати Сандерсона, який палко захоплювався природничими науками. Сандерсон мріяв про світ, у якому дух суперництва буде замінений на ідеал служіння суспільству. Просвітянин бажав, щоб у світі не було більше трагедій через неписьменність робітників, щоб вони виконували ту роботу, яка їм до душі (а не через брак розумових здібностей), і їхнім єдиним бажанням було б прагнення працювати якнайкраще на благо всього суспільства.

Установлено, що Сандерсоном у навчальну програму школи було введено інженерну справу, котра стала улюбленою для багатьох хлопців, які не встигали. Завдяки цьому життя в пансіоні, як зазначає І. Абакумова, набуло для них нового значення, а навчання стало подобатися. Із часом директор запровадив науковий метод пошуку істини через експеримент і дослідження. Під його керівництвом учителі поступово замінили процес заучування точних визначень і законів пошуком правильної відповіді. Такі нововведення були запроваджені у викладанні природних наук. Поступово цей метод було перенесено й на інші предмети. Так, урок історії перетворювався на лабораторне заняття, на якому кожен учень виконував індивідуальне, спеціально підібране для нього завдання, яке водночас було корисним і необхідним для уроку в цілому. На уроках літератури читання п'єс В. Шекспіра перетворювалося на театральну дію, в якій могло бути три або чотири Отелло, дві або три Дездемони і т. д. Вихованці грали свої ролі одночасно або один за одним. Таким чином, завдяки новій методиці кожен хлопчик, який навчався в пансіоні, обов'язково був задіяний на кожному занятті.

Отже, провідною концепцією реформування організації навчально-виховного процесу Аундл-скулз стала ідея про те, що за допомогою науки та наукових методик світ можна зробити кращим. Наголосимо, що діяльність Сандерсона була високо оцінена співвітчизниками, котрі з вдячністю зазначають, що “...геній його житиме вічно в стінах пансіону і приносить свої плоди” [2, с. 144].

Висновки. Таким чином, проведений науковий пошук дає змогу стверджувати, що значну роль у розвитку приватної освіти в Англії відіграли особистісні та професійні якості директорів приватних шкіл, на яких покладалася відповідальність за організацію шкільного життя, за успіх та визнання закладу в суспільстві. Зазначимо, що запропоновані Т. Арнольд-

дом, Е. Трінгом, С. Батлером та іншими директорами широко відомих приватних шкіл ідеї, їхня дієвість, перевірена на практиці, заклали міцні основи сучасної приватної освіти Англії, яка користується великим попитом та визнана в сучасному світі як найкраща.

Література

1. Lambert R. The Public Schools: A Sociological Introduction in Kalton, op. cit. 1982.
2. Taylor W. The Secondary Modern School / W. Taylor. – London : Faber, 1993.
3. Абакумова И.А. Организационно-педагогические основы деятельности английского частного пансиона : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : 13.00.01 / И.А. Абакумова ; Рост. гос. пед. ун-т. – Ростов н/Д, 1999. – 24 с.
4. Василенко К. Столпы британского образования / К. Василенко // Карьера. – 2002. – № 4. – С. 76–79.
5. Назарьева К.В. Развитие элитного образования в Англии : дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : 13.00.01 / К.В. Назарьева; Государственное образовательное учреждение выс. проф. образования “Поморский государственный университет имени М.В. Ломоносова”. – Архангельск, 2008. – 174 с.